

**CSÁNYI
VILMOS**

**Megszelídítettek
a kutyák**

**OROSZ ISTVÁN
ILLUSZTRÁCIÓIVAL**

Open Books

A TUDOMÁNY SZIGORÚ szabályok közé szorítja az emberi kíváncsiságot, és sok haszontalan vagy hasznos dolgot hozott már létre. Antoine Henri Becquerel francia geológus kíváncsi volt arra, hogy bizonyos ásványok miért sötétítik el az előhívatlan fényképezőlemez-negatívokat, ebből lett később az atombomba. Neumann János kíváncsi volt arra, hogyan lehetne gép segítségével felgyorsítani a tudományos számításokat. Gépeinek mai változatai már beszélgetnek velünk, okosan válaszolnak bonyolult kérdésekre. Sok kíváncsi azt kutatja, vajon fognak-e a számítógépek gondolkodni valamikor. Aggódom, lehet, hogy hamar.

A természettudományok megfigyelésekkel és kísérletekkel dolgoznak, a gyakorlat kritériumainak kell megfelelniük, a megismételhetőség, az előre megjósolható és ellenőrizhető előfordulás egyszerű feltételeinek. A megfigyelésekhez, kísérleti eredményekhez azután magyarázatokat, elméleteket lehet fűzni, de ezek nem olyan állandóak, mint maguk a kísérleti eredmények, amelyek gyakran változnak, mert az új megfigyelések és kísérletek új elméletekhez vezethetnek. Ettől fejlődik a tudomány.

A biológusok is alkalmazzák ezeket a természettudományos szabályokat. Amikor sok évtizede elkezdtem

a kutyák viselkedésével foglalkozni, arra voltam kíváncsi, hogy egy, az ember közvetlen közelében élő állat mennyire változott meg az együttélés során, mutat-e valami hasonlóságot az emberekkel, akik között ötven-ezer éve él. Ha igen, gondoltam, akkor ez útmutatás lehet ahhoz, hogy az ember maga milyen fejlődésen ment keresztül, amíg mai formája kialakult. A kutyák képesek beilleszkedni egy családba, sok mindent megértenek, beszédünk egyszerűbb formáit is, de nyelvük még nincsen, tehát a tulajdonságaikból következtetéseket vonhatunk le arról, hogy hogyan viselkedtek az emberek fejlődésük nyelv előtti szakaszában. Munkánkból kiderült, hogy van néhány kutyatulajdonság, amely valóban hasonlít az emberekéhez. Ezek a következők:

1. Szociális vonzódás az emberhez
2. Referenciális kommunikáció
3. Kiegészítő együttműködés dominanciaváltással
4. Imitáció, mintakövetés
5. A tanítás elfogadása
6. Elmeteória
7. Szabálykövetés
8. Absztrakció

Akit érdekelnek ezeknek a kutatásoknak a részletei, megtalálhatja őket tudományos közleményeinkben és sok mindent az ELTE Etológiai Tanszék honlapján (https://ethology.elte.hu/Family_Dog_Project).

Természetesen az a legnagyobb probléma, hogy ezeknek a tulajdonságoknak az alapján el tudjuk-e képzelni, hogy egy konkrét élő kutya tulajdonképpen milyen. Mondjuk, az, amelyik éppen ott áll előttünk. A felsoroltak általános embertulajdonságok, ha van egy ember barátunk, rá is mondhatjuk azt, hogy ezek jellemzik, de nyilvánvaló, hogy barátunknak még számtalan egyéni tulajdonsága is van, amelyeket csak mi ismerünk, és talán fel sem tudnánk sorolni. A kutatások kezdete óta kínlódom azzal a problémával, hogy kizárólag tudományos szabályok alapján végzett vizsgálatokkal megismerhető-e egy másik, akár csak kicsit hozzánk hasonló élőlény.

Az első cikkeinket az állatviselkedéssel foglalkozó tudományos közösség felháborodottan visszautasította. „A maguk cikkében olyan fogalmak szerepelnek, mint *gondolkodás, érzelmek, megértés* és hasonlóak. Állatok nem gondolkodnak, csak reflexeik vannak”, írták, és a legtöbb esetben nem voltak hajlandóak közölni a cikkeket. Nem adtuk fel, mert láttuk, tapasztaltuk, éreztük, hogy igazunk van. Az hozott áttörést 2009-ben, hogy beküldtünk egy cikket a legjobbnak tekintett természet-tudományos folyóirat, az amerikai *Science* szerkesztőségébe, amely Topál József kollégám vezette gyermekpszichológusok munkája alapján kimutatta, hogy a gyerekek és a kutyák elfogadják egy felnőtt tanító útmutatását, míg a farkasok nem. A *Science* azt a közlési feltételt szabta, hogy hívjuk meg egyik munkatársukat

Budapestre, és mutassuk meg az összes kísérletet. A kísérletek valódiságának ellenőrzése nem a folyóiratok dolga, de természetesen beleegyeztünk. Egy kedves viselkedéskutató hölgy, Virginia Morell érkezett, minden kísérletet végignézett, és a folyóirat nemcsak a cikket közölte, de egy háromoldalas nagyinterjújában a tanszéket is bemutatta, és beszélgetéseket közölt külföldi kollégákkal a szakma javából, akik felismerték, hogy az etológiai kutatásoknak egy új ágát, az elmeetológiát indítottuk el. A cikk megjelenése óta nincsen problémánk az eredmények közlésével, sikerült a szakmát meggyőzni, és a tanszék Miklósi Ádám, majd mostanában Kubinyi Enikő professzorok vezetésével sikeresen tartja elismert helyét a kutya kutatások területén.

Gondolhatnák, hogy eldicsekedtem az eredményekkel, most már megnyugodhatnék, de sajnos nem ez a helyzet. Igen, leírhatjuk már azt, hogy a kutyák gondolkodnak, de tessenek mondani, hogyan? Mit érez egy kutya, ha nem sikerül neki valami? Ébrednek-e kérdések az agyában, ha problémája van, mit gondolhat a világról? Nyilván valami egészen mást, mint mi, emberek, de mit? Van-e benne szeretet, vagy csak a „feltételes reflexek” működtetik, amikor megtesz valamit a kedvünkért? Mit gondol például rólunk? Lehet-e barátunk egy kutya?

Sajnos ezekre a kérdésekre nincsenek tudományos válaszok. Őrlődéseim közepette eszembe jutott a kis herceg rókája. Ő adott kulcsot az ilyesfajta kérdésekhez.